

THE SUFFERINGS OF ANCIENT WORDS: Homonymy, weakened word structures, and other factors of lexical change between Ancient and Modern Greek
Werner Voigt, Hamburg verno@arcor.de

The present work aims at demonstrating the importance of two intra-linguistic factors, i.e. homonymy and lability of word structures, for the loss of many Ancient Greek words. While considerable research has been done on Romance languages, English, and others, the available material shows that apparently no systematic attempt has been made to exploit this field for the history of Greek. The language considered here as "Modern Greek" is rather a historical, purposely simplified phenomenon, i.e. the vernacular (Dimotiki) before it was strongly influenced by the learned vocabulary, especially after the national independence war in the 19th century. The more homogenous older form of the popular language is chosen as a basis because it resulted from "natural" language development of oral speech. The research starts from the tenet that it shows more clearly the underlying phonological and syntactical structures and the lexical changes in the basic stock of the lexicon. However it cannot be denied that the actual stage of the development of Modern Greek is something quite different, for it is the outcome of a merger of the vernacular and purist traditions, thus leading to a new mixed standard language borrowing, apart from loanwords and calques from west European languages, most cultural, technical and scientific terms required to express abstract notions and modern spheres of life from ancient vocabulary or ancient roots which are often used by the European languages, too. So texts, say, from a newspaper, often contain well above 50% words of this kind.

Even though reality has outdated the romantic dichotomy between "natural" and "artificial" language, it remains important to investigate the dynamics which helped to shape the traditional vernacular. Typical homonymic clashes and the ways in which confusion was avoided are discussed as well as cases still existing. The study includes a historical review of the treatment - and awareness - of the various kinds of ambiguity as commented upon by ancient theoreticians or exploited in poetic, dramatic and other writings.

An attempt is made to define which word structures have become more and more liable, since antiquity, to be ousted from living speech. The trend was not only against (esp. inflectible) monosyllables as has been known, but also disyllables starting by a vowel which, threatened by sandhi and, partly, aphaeresis, were felt "too short". Basic and frequent words had the best chances of escaping that tendency. - Therapies are shown which helped to stabilize the words at stake, e.g. prothesis. Morphological and syntactical homonymy with possible changes it may have entailed is examined as well.

There is a look at other factors in word loss such as sound clusters and inflexions that became inconvenient in postclassical times, synonymy, polysemy, linguistic economy as well as cultural change etc. A project is introduced which (unless things are obvious) subjects dead words to the regular phonological and inflectional changes (including principal variants) that have taken place since the Ancient Greek period to see if they incurred any confusing, bothering or ridiculous homonymy or other intra-linguistic handicap in the traditional vernacular language. Concerning all causes of loss the matter implies that the maximum to be achieved often seems to be a probability: so evidence from texts and dialect geography has to be looked for to confirm it. Main kinds of replacement are described.

Output of this research: a card index (exceeding 20.000) of obsolete words with data on different causes of their disappearance and on their successors. It may serve as a basis for a "Dictionary of Words That Died Out in The History of Greek". Typical losses and the rise of the words replacing them are elaborated, many of them in special annexes. In addition, attention is paid to the conditions under which the words threatened by extinction were able to survive in the standard language and, more frequently, in local idioms. Its counterpart, an index of neologisms (new words, formations, meanings) comprises as yet nearly 20.000 cards. The author has already started similar collections on obsolete and archaic words of Latin, the Romance languages as well as of German and English. Minor files cover the existing homonyms of present Modern Greek.

Conclusion: "mechanical accidents" will have to be blamed for even more lexical and semantic changes from Ancient to Modern Greek than usually supposed. - Throughout this whole study it has been the concern of its author to look at phenomena and to examine them in making a truly interdisciplinary approach. Therefore the study comprises an ample survey of equivalent contributions some of which are presented in more detail; most of these come from the Romance and Germanic philologies; where theories or assumptions are introduced - and the author of the present study clearly reveals some preferences - it is nevertheless understood that linguistic tendencies do not apply with perfect logic and that in many cases they are checked by other, often strong tendencies. Counter arguments and positions as well as points that remain open are taken into account.

The present work aims, perhaps more than earlier attempts, not so much at describing the principal linguistic, primarily lexical changes in postclassical Greek, but rather at drawing conclusions from them and trying to offer explanations to them.

The author has to apologize for the bulk of the second part. Those who find it too voluminous may rest assured. If they do not have the time for its detailed investigations in word history they can confine themselves to reading the first part. The second part was augmented because I wanted to demonstrate on the basis of richly documented examples that the method does work and how it is applied. Moreover, the aim is to deepen the history of those words an outline of which has been given in part one. In this way an important portion of the

Ancient Greek basic vocabulary is covered. In order to facilitate the reader's access to those details and words about which they would like further information the work has been enriched with extensive indexes.

ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΛΕΞΕΩΝ: Ομωνυμία, ασθeneίς λέξεις και άλλοι παράγοντες κατά τη μετάβαση από την αρχαία στη νέα ελληνική

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να δείξει τη σημασία δύο ενδογλωσσικών παραγόντων, δηλαδή της ομοηχίας και της ασθενούς φθογγικής υπόστασης που θεωρούνται ότι κατέστησαν αιτίες υπεύθυνες για την απώλεια τόσων αρχαίων ελληνικών λέξεων. Για τις λατινογενείς γλώσσες, τα αγγλικά και άλλες γλώσσες υπάρχουν αξιόλογες έρευνες. Η ανασκόπηση των σχετικών μελετών που έγιναν μέχρι σήμερα επιβεβαιώνουν ότι προφανώς δεν έγινε καμιά συστηματική προσπάθεια για να αξιοποιηθεί αυτός ο τομέας στην ιστορία της ελληνικής και ιδίως της νεοελληνικής δημοτικής. Η γλώσσα που εξετάζουμε σ' αυτό το βιβλίο είναι μάλλον ιστορικό πλέον φαινόμενο που απλουστεύσαμε επίτηδες και μας απασχολεί κυρίως στη μορφή του πριν πλουτιστεί σε μεγάλη έκταση από το λόγο λεξιλόγιο. Περιοριζόμαστε κυρίως στην εποχή έως τον αγώνα του 1821. Αυτή η πιο ομοιογενής εμφάνιση της δημοτικής γλώσσας επιλέγεται ως βάση επειδή προέκυψε από φυσική εξέλιξη της προφορικής γλώσσας. Η έρευνά μου βασίζεται στην άποψη ότι αυτή η γλώσσα προβάλλει σαφέστερα τις υποκείμενες φωνολογικές και συντακτικές δομές, μαζί με τις λεκτικές αλλαγές στον κορμό του βασικού λεξιλογίου. Μολαταύτα δεν μπορούμε ν' αρνηθούμε ότι η σύγχρονη μορφή της νεοελληνικής διαφέρει σε μεγάλο βαθμό επειδή είναι αποτέλεσμα συγχώνευσης των παραδόσεων της ζωντανής προφορικής γλώσσας και της λόγιας καθαρεύουσας. Έτσι δημιουργήθηκε μια καινούργια μιχτή γλώσσα που δανείζεται ελεύθερα λέξεις και μεταφραστικά δάνεια από δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες ακόμα και για τομείς της σύγχρονης ζωής λέξεις από το αρχαίο ελληνικό λεξιλόγιο ή από τις ρίζες του τελευταίου. Ας σημειωθεί ότι το ίδιο "υλικό" είναι σε χρήση και στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. Έτσι, παραδείγματος χάριν, δημοσιογραφικά κείμενα μπορούν να περιλαμβάνουν μέχρι πάνω από 50% λέξεις αυτής της κατηγορίας.

Μολονότι η νεότερη πραγματικότητα ξεπέρασε τη ρομαντική διχοτομία ανάμεσα στη φυσική, αβίαστη και στην τεχνητά αναζωογονωμένη μορφή της ελληνικής εξακολουθεί να έχει σημασία να διερευνά κανείς τη δυναμική που συνετέλεσε στη διάπλαση της παραδοσιακής δημοτικής. Συζητούνται χαρακτηριστικές συγκρούσεις ομοήχων και οι τρόποι, με τους οποίους αποφευγόταν σύγχυση, αλλά ακόμη και οι ομωνυμίες που επέζησαν. Η μελέτη περιλαμβάνει μια ιστορική αναδρομή για το πως αντιμετωπίζονται, πως γίνονται αντιληπτοί οι πολλαπλοί τύποι της αμφιβολίας (Ambiguität), πως σχολιάζονται από τους αρχαίους θεωρητικούς και φυσικά πως εφαρμόζονται ως μέσο ύφους σε παντός είδους κείμενα.

Επιχειρείται ορισμός ποιές φωνητικές/συλλαβικές/λεκτικές δομές έγιναν από την κλασική εποχή και εξής ολοένα και πιο ευαίσθητες ώστε να εκλείψουν από το ζωντανό λόγο. Η γενική τάση στράφηκε, όπως είναι γνωστό, όχι μόνο εναντίον ιδίως άκλιτων μονοσυλλαβών, αλλά επίσης και εναντίον δυσυλλαβών που άρχιζαν από φωνήεν. Αυτές οι λέξεις απειλούνταν από τη συνεκφορά και εν μέρει από την αφαίρεση γιατί τις ένιωθαν πάρα πολύ σύντομες. Λέξεις που θεωρούνταν απαραίτητες αλλά και ήταν συχνότερες στη χρήση είχαν τις μεγαλύτερες πιθανότητες να ξεφύγουν τη μοιραία αυτή τάση. Παρουσιάζονται έπειτα "θεραπείες" που βοήθησαν τη σταθεροποίηση των απειλούμενων από εξαφάνιση λέξεων, π.χ. η πρόθεση συμφώνου. Επιπρόσθετη έρευνα γίνεται επί της μορφολογικής και συντακτικής ομωνυμίας με ενδεχόμενες μεταβολές που ήταν δυνατόν να προξενήσει.

Ιδιαίτερο μέρος αφιερώνεται σε περαιτέρω παράγοντες που μπορούν να προκαλέσουν την απώλεια λέξεων όπως δυσπρόφερα φθογγικά συμπλέγματα, κλίσεις που έγιναν „δύσκολες“, συναγωνιζόμενα συνώνυμα, πολύσημα, γλωσσική οικονομία, μεταβολές του πολιτισμού κ. ά. Παρουσιάζεται ένα σχέδιο του συγγραφέα στο πλαίσιο του οποίου οι "νεκρές" – στην παραδοσιακή δημοτική - αρχαίες και μεταγενέστερες λέξεις όταν τα πράγματα δεν είναι σαφή από την αρχή και χρήζουν διαλεύκανσης - υποτάσσονται στις κανονικές φωνολογικές και κλιτικές αλλαγές που έχουν επέλθει μετά την κλασική περίοδο, συμπεριλαμβανομένων των γνωστών εναλλακτικών εξελίξεων. Και όλα αυτά για να δούμε αν αντιμετώπισαν κάποια ενοχλητική ομοηχία ή άλλες ενδογλωσσικές ατέλειες. Όσον αφορά όλες τις ενδεχόμενες αιτίες λεκτικών απωλειών το πρόβλημα συνίσταται στο ότι το καλύτερο αποτέλεσμα που μπορούμε να περιμένουμε συχνά δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια πιθανότητα. Γι' αυτό ο συγγραφέας θα αναζητήσει σε κείμενα και τη γεωγραφία διαλέκτων τις αποδείξεις που απαιτούνται για να επιβεβαιωθούν οι απόψεις του. Περιγράφονται οι κυριότερες μέθοδοι αποκατάστασης λέξεων που χάθηκαν.

Αποτέλεσμα της έρευνας: μια δελτιοθήκη με παραπάνω από 20.000 δελτία που περιέχουν λεπτομέρειες για τις "νεκρές" λέξεις, τις επί μέρους αιτίες απώλειάς τους, επίσης πληροφορίες για τη μετάβαση τους προς τις διάδοχες λέξεις καθώς και για την κατά τόπους επιβίωσή τους και τέλος για τις συνθήκες που ίσως την ευνόησαν. Η δελτιοθήκη είναι κατάλληλη να χρησιμεύσει ως αφετηρία για τη δημιουργία ενός μελλοντικού "Λεξινεκροταφείου" των λέξεων που αγρήστευθηκαν κατά την ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Αρκετές χαρακτηριστικές απώλειες και η άνοδος των διαδόχων μελετώνται διεξοδικά σε υποσημειώσεις και παραρτήματα. Παράλληλα προς την πρώτη συγκροτήθηκε μια δεύτερη δελτιοθήκη που περιλαμβάνει τους νεολογισμούς, νέους σχηματισμούς, καινούργια μορφολογικά, - σε μικρότερο βαθμό - συντακτικά φαινόμενα και νέες σημασίες. Πλησιάζει επίσης τα 20.000 δελτία. Ο συγγραφέας άρχισε παρόμοιες συλλογές για νεκρές

και απηρχαιωμένες λέξεις της λατινικής, των νεολατινικών γλωσσών, της γερμανικής και αγγλικής. Μικρότερες δελτιοθήκες καλύπτουν τις υπάρχουσες ομωνυμίες της σημερινής δημοτικής.

Συμπέρασμα: μηχανικά ατυχήματα θα πρέπει να θεωρηθούν αίτια για πολύ περισσότερες λεξιλογικές αλλαγές από τα αρχαία προς τα νέα ελληνικά απ' ότι πιστεύεται χωρίς όμως να αμεληθεί ο σημασιολογικός παράγοντας. - Καθ' όλη την παρούσα εργασία ήταν μέλημα του συγγραφέα να αντιμετωπίσει το θέμα με μια όντως διεπιστημονική προσέγγιση. Για το λόγο αυτό η μελέτη περιέχει μια ευρεία σύνοψη παρόμοιων συμβολών, μερικές από τις οποίες παρουσιάζονται λεπτομερέστερα. Το μεγαλύτερο μέρος τους προέρχεται από τους κλάδους λατινικής, ρωμανικής, γερμανικής και αγγλικής φιλολογίας. Όταν διατυπώνονται θεωρίες ή υποθέσεις (και βέβαια ο συγγραφέας του παρόντος έργου δηλώνει την προτίμησή του για ορισμένες εργασίες και προσεγγίσεις) δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τάσεις και δυναμικές δεν πραγματοποιούνται με τέλεια λογική ανεξάρτητα και ότι σε πολλές περιπτώσεις περιορίζονται από άλλες, αντίθετες που δρουν το ίδιο ισχυρά. Αντεπιχειρήματα και αντίθετες γνώμες καθώς και σημεία που περιμένουν συζήτηση και διαλεύκανση λαμβάνονται υπόψη.

Η παρούσα εργασία που παραδίδεται στην εμπιστοσύνη του αναγνώστη αποσκοπεί, ίσως περισσότερο από προηγούμενες προσπάθειες, όχι τόσο στο να περιγράψει τις κυριότερες γλωσσικές και μάλιστα λεξιλογικές μεταβολές που επήλθαν στη μετακλασσική ελληνική, παρά μάλλον να βγάλει συμπεράσματα από αυτές και να τις ερμηνεύσει και εξηγήσει με μια συνολική θεώρηση.

Πρέπει να ζητήσουμε συγγνώμη για τον όγκο του δεύτερου μέρους. Ας ησυχάσουν όσοι τον αντιπαθούν. Όποιος διαθέτει μόνο λίγο χρόνο θα πληροφορηθεί ικανοποιητικά και από την ανάγνωση του πρώτου μέρους. Το δεύτερο μέρος αυξήθηκε γιατί ήθελα να δείξω με πλήθος συγκεκριμένα παραδείγματα ότι και με ποιό τρόπο λειτουργεί η μέθοδος και να εμβαθύνω στην ιστορία λέξεων που σχεδιαγραφήσα στο πρώτο μέρος. Έτσι καλύφθηκε ένα σημαντικό ποσοστό του βασικού λεξιλογίου της αρχαίας. Για να βρίσκει ο αναγνώστης εύκολα λέξεις και λεπτομέρειες που τον ενδιαφέρουν παρατέθηκαν διεξοδικά ευρετήρια.

Werner Voigt

DIE LEIDEN DER ALTEN WÖRTER: Homonymie, labile Wortkörper und andere Faktoren im Wandel zwischen Alt- und Neugriechisch. 3 Teile (volumes/τόμοι) Frankfurt: Beerenverlag 2006. XXVIII + 211, XIII + (212-695), XII + (696-1062) 1062 S., Grafik, umfangreiche Indices und Register (Meletemata Bd. 9, Teile I-III, Beiträge zur Byzantinistik und Neugriechischen Philologie. Hrg. von A. Kambylis) ISBN 3-929198-32-0